

[REDACTED]

MINISTERIE VAN DEFENSIE

Militaire Inlichtingen Dienst

Postbus 20701
2500 ES Den-Haag
Telefoon 070 - 3 18 81 88
Telefax 070 - 3 18 79 51

Aan:
Zie Verzendlijst

Uw brief	Uw kenmerk	Ons nummer	Datum
		DIS/94/095/093	14 januari 1994

Onderwerp:
Joegoslavië: recente ontwikkelingen
(nr 03/94)

1. Hierbij doe ik U toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in het voormalige Joegoslavië.
2. Zonder bijlage is deze brief ongerubriceerd

Hoofd Militaire Inlichtingendienst
voor deze,
Hoofd Afdeling Inlichtingen

[REDACTED]

b.d.
[REDACTED]

Kolonel-KLu

Bijlagen	Bezoekadres	Doorkiesnummer
één	Kalvermarkt 28 Den-Haag	070 - 3 18 6634

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

[REDACTED]

[REDACTED]

Verzendlijst behorende bij brief MID nr. DIS/94/095/093 d.d.
14 januari 1994

Aan:

Coördinator Verenigde Inlichtingendiensten Nederland

(Secretaris Generaal Ministerie Algemene Zaken)

Hoofd Binnenlandse Veiligheidsdienst
t.a.v. Dhr. [REDACTED]

Ministerie van Buitenlandse Zaken
t.a.v. plv DGPZ

Intern:

HMID
HSV
HAI
HMA
Archief

[REDACTED]

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE

03/94

(Afgesloten 141000 JAN 1994)

Bosnië-Herzegovina

In het slotcommuniqué van de NAVO-top in Brussel wordt opnieuw melding gemaakt van de mogelijkheid dat de NAVO militair zal ingrijpen in de oorlog in Bosnië-Herzegovina. Daarbij zijn drie mogelijke doelen genoemd, te weten het opheffen van het beleg van Sarajevo, het ontzet van het oostelijke "veilige gebied" Srebrenica en het openstellen van het vliegveld van Tuzla voor de aanvoer van humanitaire hulp. Alle drie genoemde plaatsen worden door Bosnisch-Servische strijdkrachten belegerd. Onduidelijk blijft echter wie het initiatief tot dergelijke aanvallen moet nemen. In ieder geval is instemming van de Secretaris-Generaal van de VN vereist. Deze heeft inmiddels verklaard dat hij "ieder initiatief van verantwoordelijken op politiek, militair of humanitair gebied" zal steunen, hetgeen erop wijst dat hij zelf het initiatief niet zal nemen. Zoals bekend, blijft ook tussen de lidstaten van de NAVO onenigheid bestaan over het nut en de wenselijkheid van luchtaanvallen op Servische stellingen.

De uitspraken van de NAVO hebben nog niet geleid tot een verandering in de opstelling van de Bosnische Serviërs. De beschietingen op Sarajevo waren de afgelopen dagen weer hevig en ook het vliegveld van Tuzla werd onder vuur genomen. De Bosnisch-Servische leider Karadzic heeft inmiddels verklaard dat hij, indien de NAVO daadwerkelijk militair zou ingrijpen, alle tot nu toe aan de Moslims gedane concessies zal intrekken en ook zijn positie ten opzichte van de internationale gemeenschap zal heroverwegen. Zijn militaire leiders hebben gewaarschuwd dat luchtaanvallen zullen leiden tot directe represailles tegen VN-personeel. Karadzic stelde in beginsel bereid te zijn om de tot nu toe afgewezen rotatie van VN-personeel uit Srebrenica toe te staan, maar de details daarvoor door lokale bevelhebbers te laten regelen. De Bosnische Serviërs blijven evenwel de heropening van het vliegveld van Tuzla afwijzen vóór er een definitieve vredesregeling is gesloten, omdat zij stellen bevreesd te zijn voor wapensmokkel naar de Bosnische strijdkrachten.

De Bosnische autoriteiten beschouwen, zoals te verwachten viel, de resoluties van de NAVO als een indicatie dat een tegen de Serviërs gerichte Westerse militaire interventie alsnog tot de mogelijkheden behoort. Zo verzocht de burgemeester van Tuzla de NAVO onmiddellijk uitvoer te geven aan de resoluties en ook de andere "veilige gebieden" te ontzetten. De Bosnische VN-ambassadeur Sacirbey heeft verklaard dat zijn regering de islamitische landen zal vragen om een boycot van alle Westerse produkten indien de NAVO niet op korte termijn daadwerkelijk ingrijpt. Zoals reeds eerder gesteld, zal de Bosnische regering vermoedelijk niet geneigd zijn in te stemmen met een vredesverdrag met de Serviërs en Kroaten, die beide streven naar opdeling van Bosnië-Herzegovina langs etnische lijnen, zo lang de kans bestaat dat de situatie door een Westerse interventie ingrijpend kan worden gewijzigd.

Volgens "Joegoslavische" persberichten heeft de Amerikaanse regering indicaties dat de Bosnische president Izetbegovic bereid zou zijn Srebrenica en de ten zuiden daarvan gelegen enclave Zepa op te geven in ruil voor een verbetering van de Moslim-posities rond Sarajevo. De verbandingen met de derde Moslim-enclave

[REDACTED]

aan de Bosnisch-Servische grens, Gorazde, zou Izetbegovic daarentegen juist willen versterken. Betwijfeld moet worden of deze berichten op waarheid berusten. Het is onwaarschijnlijk dat Izetbegovic bereid is een gebied met een grote Moslim-bevolking zal willen opgeven. Bovendien zou het verlies van Srebrenica de Moslim-aanspraken op toegang tot de grensrivier Drina aanzienlijk verzwakken. Daarnaast stelt de voortdurende Servische belegering van Srebrenica en Zepa de Bosnische propaganda in staat de Servische agressie aan de kaak te stellen en wellicht alsnog een buitenlandse militaire interventie uit te lokken. De Serviërs zullen eveneens vermoedelijk weinig heil zien in een dergelijke overeenkomst. Weliswaar beogen zij de enclaves aan de Bosnische grens uiteindelijk in bezit te krijgen, maar op korte termijn lijkt het meer in hun belang de Bosnische regering en bevolking onder druk te houden door het voortdurende beleg van Sarajevo.

De Kroatische president Tudjman heeft formeel bevestigd dat de leider van de belangrijkste Bosnisch-Kroatische politieke en militaire organisatie HVO, Boban, niet meer zal deelnemen aan het overleg over vrede in Bosnië-Herzegovina. In zijn verklaring gaf Tudjman impliciet aan dat Boban door de Moslims wordt beschouwd als een obstakel voor toenadering tussen beide bevolkingsgroepen. De verklaring van Tudjman, evenals het bilaterale overleg dat de Kroatische president vorige week voerde met Izetbegovic, onderstreept eens te meer dat de Bosnisch-Kroatische positie wordt gecoördineerd vanuit Zagreb. Boban was in 1991 op initiatief van Tudjman in zijn functie benoemd, vermoedelijk vooral omdat zijn voorganger geen steun gaf aan het streven naar aansluiting van de Bosnisch-Kroatische gebieden bij Kroatië. Recentelijk waren er echter aanwijzingen van ontevredenheid van de Kroatische leiding met het feit dat Boban zich in toenemende mate leek te onttrekken aan de controle van Zagreb. Er waren zelfs speculaties dat Boban op korte termijn vervangen zou worden door een lid van zijn ministerraad, Akmadzic. Hoewel Tudjman in zijn genoemde verklaring, evenals Akmadzic in een eerder stadium, ontkende dat de vervanging van Boban als leider van de HVO op handen is, moet toch op korte termijn met de mogelijkheid van zijn ontslag rekening worden gehouden.

Denkbaar is dat de aanleiding voor de verwijdering tussen Tudjman en Boban is gelegen in de precaire situatie van de HVO in centraal-Bosnië. Zoals reeds eerder gemeld, staan de Kroatische posities onder sterke druk van de Moslims en zouden vermoedelijk slechts gehandhaafd kunnen worden door een vergroting van de directe militaire steun vanuit Kroatië zelf. De Kroatische regering lijkt niet bereid de Kroatische enclaves in centraal-Bosnië tegen elke prijs te behouden, vermoedelijk vooral uit vrees voor internationale sancties.

Vermeldenswaard is echter dat in de omgeving van Stolac (Herzegovina, ten oosten van Mostar) eenheden van de HVO vervangen zijn door reguliere Kroatische eenheden. Dit bevestigt eens te meer dat de bewering van de Kroatische regering dat zij niet rechtstreeks militair bij het conflict in Bosnië betrokken is, onjuist is. Vermoedelijk bestaat er verband met de precaire situatie in centraal-Bosnië. Hoewel Tudjman ongenegen lijkt de Kroatische militaire aanwezigheid aldaar te vergroten, worden door versterking van de Kroatische eenheden in Herzegovina HVO-eenheden vrijgemaakt voor inzet in centraal-Bosnië. Deze melding geeft tevens aan dat Kroatië beoogt de Kroatische belangen in Herzegovina, in tegenstelling tot die in centraal-Bosnië, wèl tot elke prijs te verdedigen.

De bevelhebber van de HVO in Vitez (centraal-Bosnië) heeft herhaald dat hij de wapenfabriek in die plaats liever zal opblazen dan aan de Moslims over te dragen. Ten overstaan van leden van de EU-waarnemersmissie heeft hij aangegeven wat de gevolgen van zo'n explosie en de resulterende verspreiding van gifgas zouden zijn. Hij stelde dat alle leven in een straal van 3 kilometer zou worden vernietigd. Tot tenminste 20 kilometer in de omtrek zou de bevolking moeten

[REDACTED]

worden geëvacueerd. Waarschijnlijk wil de HVO bewerkstelligen dat de EU-missie de te verwachten Moslim-aanval op Vitez voorkomt. Het is evenwel twijfelachtig of de Moslims zich door dit vooruitzicht zullen laten weerhouden.

Volgens lokale persberichten is de HVO-brigade in Tuzla vorige week ontbonden. Deze beslissing houdt verband met toenemende druk van de stadsautoriteiten in deze door Moslims gedomineerde stad om de lokale HVO-eenheden onder Moslim-gezag te plaatsen. Kennelijk hebben de HVO-functionarissen er de voorkeur aan gegeven de brigade te ontbinden. Deze beslissing geeft aanleiding tot onrust onder de Kroatische minderheid, die zich nu onbeschermd acht. Dit kan leiden tot een verscherping van de etnische tegenstellingen in Tuzla, die tot op heden nauwelijks een rol hebben gespeeld. In dit verband is vermeldenswaard dat volgens Bosnisch-Servische persberichten inmiddels in Tuzla voormalige HVO-officiëren zijn gearresteerd op verdenking van voorbereiding van een gewapende opstand. Deze meldingen zijn echter nog niet bevestigd.

Volgens Bosnische (Moslim-)media heeft een radiozender vanuit de Bosnisch-Servische plaats Banja Luka gepleit voor een autonome Krajina (hetgeen in dit verband vermoedelijk betrekking heeft op de Servische gebieden in west-Bosnië) met een op democratische wijze gekozen regionaal parlement. Dit gebied zou moeten streven naar een bestand met zijn buurlanden. Gesteld werd dat de Serviërs uit de Krajina bij de oorlog zijn betrokken ter ondersteuning van het streven naar staatkundige vereniging van alle Serviërs. Scherpe kritiek werd geleverd op de Bosnisch-Servische politieke en militaire leiding in Pale (oost-Bosnië). Dit bericht is waarschijnlijk door de Bosnische regering verspreid om de verdeeldheid onder de Bosnische Serviërs te vergroten. Het lijkt echter weinig twijfel dat er in de west-Bosnische gebieden inderdaad onvrede bestaat. Velen in de (Bosnische en Kroatische) Krajina, waarvan Banja Luka al sinds eeuwen het centrum is, voelen zich gedomineerd door de oostelijke Serviërs. Zeker indien de Moslims inderdaad op korte termijn vrijwel geheel centraal-Bosnië in handen zouden krijgen, wordt de Krajina geconfronteerd met het gevaar van versterkt politiek en geografisch isolement en economisch verval. Zoals bekend brak enkele maanden geleden in Banja Luka reeds een opstand uit tegen de economische en sociale gevolgen van de oorlog, die met een combinatie van overreding en geweld werd onderdrukt.

Kroatië

Het Servische dagblad "Politika" heeft gemeld dat de televisiestudio's in Knin (de hoofdstad van de Kroatische Krajina) vorige week zijn bezet door eenheden van het ministerie van Binnenlandse Zaken van de Krajina, die verdere uitzendingen onmogelijk maakten. Bovendien zou een alternatieve studio in gebruik zijn genomen door leden van de (grotendeels uit militairen bestaande) "Joegoslavische" communistische partij. Met name eerstgenoemde melding is geloofwaardig, omdat de televisie in Knin op de hand is van de burgemeester van die stad, Babic, die er bij presidentsverkiezingen in december j.l. net niet in slaagde 50% van de stemmen te verwerven. Daardoor is een tweede verkiezingsronde noodzakelijk tussen Babic en zijn naaste rivaal, Martic, die wordt gezien als een nauw medestander van de Servische president Milosevic. Martic voert als minister van Binnenlandse Zaken het bevel over de Veiligheidstroepen van de Krajina. Het is zeker niet uitgesloten dat Martic c.s. proberen de media zodanig te manipuleren dat een verkiezingsoverwinning alsnog tot de mogelijkheden gaat behoren. Overigens heeft de Servische televisie de afgelopen tijd ruime aandacht besteed aan pogingen tot manipulatie en desinformatie van de kant van Babic.

Servië/Montenegro

[REDACTED] in het voormalige Joegoslavië meldt dat de "Joegoslavische" strijdkrachten zich terugtrekken uit het gebied in Vojvodina ten oosten van UNPA-oost. De terugtrekking betreft niet alleen personeel, maar ook zwaar

[REDACTED]

materieel als tanks en artillerie. Onduidelijk is vooralsnog wat de reden voor deze terugtrekking is. Denkbaar is dat de "Servische" autoriteiten willen benadrukken voorstander te zijn van een vermindering van de spanningen in het gebied, hetgeen onder meer van nut kan zijn bij de voortdurende pleidooien voor opheffing van de sancties tegen "Joegoslavië". Het is echter ook niet uitgesloten dat gebrek aan geld, eveneens veroorzaakt door deze sancties, alsmede de voortdurende reorganisatie van de strijdkrachten aan deze terugtrekking ten grondslag liggen.

De leider van de Servische Vernieuwingspartij en het zich democratisch noemende oppositionele DEPOS-blok, Draskovic, heeft voorgesteld om samen met de extreem-nationalistische Radicale Partij een regering te vormen. Dit is opmerkelijk, omdat de leider van de Radicale Partij, Seselj, kort na de parlementsverkiezingen van december j.l. een soortgelijk aanbod heeft gedaan, dat destijds door Draskovic werd verworpen. Behalve hun oppositie tegen de regerende socialisten van Milosevic hebben beide genoemde partijen weinig gemeen. Vermoedelijk houdt het voorstel van Draskovic met name verband met het feit dat de socialisten in de verkiezingen niet de absolute meerderheid hebben behaald en weinig haast tonen om een coalitieregering te vormen. Kennelijk vreest Draskovic dat het huidige machtsvacuüm, waarin Milosevic feitelijk bij decreet regeert, langere tijd zal voortduren. Overigens hebben DEPOS en de Radicale Partij onvoldoende zetels in het Servische parlement om zonder hulp van derde partijen een meerderheidsregering te vormen.

Conclusie/voorzicht

De Bosnische Serviërs hebben aangegeven dat eventuele luchtaanvallen van NAVO-zijde, zoals vermeld in het slotcommuniqué van de jongste NAVO-top, zullen leiden tot represailles tegen VN-personeel. Vooralsnog is er geen reden om aan te nemen dat zij op grond van het genoemde communiqué hun politieke en militaire opstelling in belangrijke mate zullen bijstellen. De Bosnische autoriteiten beschouwen de slotverklaring echter als een indicatie dat een vergroting van de (Westerse) militaire betrokkenheid bij het conflict tot de mogelijkheden blijft behoren.

Er is sprake van verwijdering tussen de Kroatische president Tudjman en de Bosnisch-Kroatische politieke leider Boban. Hoewel er reeds geruime tijd sprake was van onenigheid tussen beide politici, is denkbaar dat de recente verwijdering met name is veroorzaakt door de precaire militaire situatie van de HVO in centraal-Bosnië. Op grond daarvan moet rekening worden gehouden met de mogelijke vervanging van Boban. Hoewel Tudjman ongenegen is de directe Kroatische militaire aanwezigheid in centraal-Bosnië te vergroten, zijn er indicaties dat additionele Kroatische eenheden zijn overgebracht naar Herzegovina, waardoor HVO-eenheden zijn vrijgemaakt voor inzet in centraal-Bosnië.

Er zijn opnieuw indicaties voor onvrede in de Bosnische Krajina rond Banja Luka, waar de lokale machthebbers zich ten achter gesteld voelen bij het politieke en militaire establishment in Pale.

Troepen van het ministerie van Binnenlandse Zaken van de Kroatische Krajina, dat wordt geleid door een medestander van de Servische president Milosevic, hebben kennelijk een poging gedaan de verkiezingscampagne van de gedoodverfde winnaar van de tweede ronde, Babic, te manipuleren.